

op de grondslag der christelijke gerechtigheid en der onderlinge verantwoordelijkheid' – zij had voorts 'in naam dezer gerechtigheid krachtige maatregelen tegen alle oorlogswinst en vermogensaanwas tijdens en ten gevolge van de oorlog' gevraagd en er bij 'heel het volk, in het bijzonder bij werkgevers, kapitaalbezitters en arbeiders' op aangedrongen,

'dat zij niet zullen terugkeren tot de schrijnende klassentegenstellingen en felle klassenstrijd van het verleden, maar alle krachten zullen inspanssen tot een rechtsorde van de arbeid, waarin de arbeider als verantwoordelijk medewerker wordt erkend en zijn bestaanszekerheid is gewaarborgd' –

vooral 'de vloek en de schande der werkloosheid' moesten voorkomen worden.

Hoe wilde de Volksbeweging nu haar program verwezenlijken?

Zij had zich van meet af aan als een politieke partij kunnen opwerpen maar dat zou betekenen dat zij zich tegenover andere partijen plaatste als de SDAP, de Vrijzinnig-Democratische Bond en de CHU die aan hun heropbouw waren begonnen. De meesten, onder wie Banning, voelden daar niets voor – er was aan de Volksbeweging een andere, meer algemene en naar de opvatting der betrokkenen belangrijker functie toegedacht: niet *naast* maar *via* de partijen moest zij de door haar nagestreefde 'vernieuwing' bewerkstelligen. In een uitgebreide 'Algemene Toelichting' op het program¹ werd terzake verklaard:

'De door tallozen in ons land gewenste concentratie der partijen zal, naar onze mening, tot stand moeten komen op de grondslag van de keuze voor of tegen het personalistische socialisme. De *vorm* dezer concentratie ligt verborgen in de toekomst' –

anders gezegd: niet de Nederlandse Volksbeweging zou die concentratie zijn.

'De concentratie zelf voor te bereiden is een der taken onzer Volksbeweging ... Wij begeren niet anders dan deze arbeid, die wij 'grondwerk' zouden willen noemen, te kunnen verrichten in goede verhouding met die politieke partijen die op democratische grondslag staan ... Wij hopen op een ontwikkeling en gezondmaking van het politieke leven *van binnen uit*, dus vanuit de belangrijkste partijen die, het beginsel van het personalistische socialisme aanvaardend, tot een radicaal nieuwe groepering komen.'

¹ Program en toelichting zijn in de zomer van '45 als brochure van de Volksbeweging verschenen.